

DOMAGOJ VIDOVIĆ

Opasnost – barakude u bazenu

U bazenima od Kantride i Gruža do Rija i Batumija

Kad se Hrvatsku nastoji zemljopisno izmjestiti iz jugoistočne Europe (a ako zavirite u europske zemljovide, uočit ćete da Hrvatska nedvojbeno pripada europskomu jugu), obično se poziva na njezinu srednjoeuropsku i sredozemnu baštinu. Uistinu,

Hrvati kao rijetko koji europski narod baštine modrinu mora i sfumata srednjoeuropskih nizina. Ako se Sredozemlje igdje čuti, čuti se u sportu koji se prirodno igra uz mrkentu ili rivu, a tamo gdje toga nema, u bazenu. Hrvatima je, koji ga podjednako rado igraju u prirodnim uvjetima tijekom ljetnih divljih liga te profesionalno na plivalištima, vodomet (da se malo poigramo riječima kad već imamo nogomet i rukomet) donio 14 odličja na

1. slika: Hrvatska vaterpolska reprezentacija

europskim, svjetskim i olimpijskim smotrama, a širili su ga i po okružju (bokeljski su Hrvati utrljali put crnogorskomu vaterpolu, a brojni su Hrvati igrali za srpsku i makedonsku reprezentaciju) i diljem svijeta (nastupajući za reprezentacije od Italije i Turske do Brazila i Gruzije). Kako sam se u svojim radovima koji bi se mogli svrstati u područje primijenjene antroponomastike već bavio osobnim imenima i prezimenima hrvatskih nogometaša (<https://www.jutarnji.hr/viral/fun/sto-otkrivaju-imenavatretnih-predvidamo-li-po-imenu-izbornika-dalica-mogli-bismo-do-zlata-ali-po-prezimeniu-modrica-pretrpjet-cemo-brojne-udarce/7490928/>) i rukometaša (<https://likemetkovic.hr/portal/dont-vori-be-happy-vidoviti-domo-o-izgledima-hrvatske-rukometne-reprezentacije/>), red je došao na vaterpoliste koji su nedavno u Budimpešti zamalo ugrabili petnaesto odličje.

Ratnici na vratima

S primjenom znanja počnimo od vratara. Na vratima naše protivnike obranama *bije* Marko Bijač. Njegovo je osobno ime pravo ratničko jer se nekoć nadijevalo u spomen na rimskoga boga rata Marsa. Ujedno je usklađeno s prezimenom, koje se obično dovodi u vezu ili s glagolom *biti* (u značenju tući) ili s ojkonomom *Bibač* (oko Bihaća su se odigravale važne bitke i u razdoblju osmanlijskih osvajanja i tijekom Rata u Bosni i Hercegovini). Njegova je dostojna zamjena Ivan Marčelić, čije se prezime izvodi od osobnoga imena *Marcel* (umanjenice od *Marko*), a osobno mu ime priziva Božju milost.

Obiteljska tradicija na ljevici i bušilica u sredini

Na lijevome smo krilu predodređeni na Bukiče i Fatoviće. Svojega je oca Pericu (u prijevodu *stjenčicu*) na istoj poziciji naslijedio Luka, čije se osobno ime izvodi iz imena povijesne rimske pokrajine Lukanije smještene južno od Napulja. Ime joj se, među ostalim, dovodi u vezu sa životinjskim nazivom *vuk*, pa bi Luka Bukić bio vuk koji buči (a bučiti se može i bucanjem po morskoj površini ako ste morski vuk). *Elvisa* je (to bi se strano ime po jednoj od ne posve pouzdanih pretpostavka moglo prevesti kao *Zdravko*) na njegovu mjestu zamijenio sin Loren. Osobno bi se ime *Loren* moglo prevesti u *Lovorko*, a Loren se iz naše priče, slično svetomu Lovrjencu ili Lovri (čiju inačicu osobnoga imena nosi), pržio na žeravi iščekujući nastup na Europskome prvenstvu. Prezime je *Fatović* znatno manje providno. Naime, ako je točna predaja da su se Fatovići na sjevernodalmatinske otoke doselili iz Bosne (što nije nemoguće s obzirom na smjerove zbjegova pred Osmanlijama), prezime bi se moglo povezati s muslimanskim imenom *Fata* (< *Fatima* ‘ona koja odbija dijete od sise’). To je osobno ime nosila kći proroka Muhameda. Druga je mogućnost izvođenje iz svetačkoga imena *Ivan* (*Fato* < *Vato* < *Ivat* < *Ivo* < *Ivan*; usp. *Fisko* < *Visko* < *Vicko* < *Vice* < *Viktor/Vincent/Vinko*). Treći je na lijevoj strani Ante Vukičević. Njegovo se osobno ime katkad (iako netočno jer se osobno ime *Antun* povezuje s rimskim rodovskim imenom *Antōnius* te vjerojatno potječe iz slabo poznatoga etrurskog jezika) prevodi kao *Cvjetko*, a uz more je, već smo to naučili, pridjevak *vuk* sasvim prirodan.

S mjesta braniča protivnike buši odvažni Andro Bušlje, autoritetom, ratničkim imenom i čvrstim prezimenom plijeni Marko Macan, a podupire ih, ako je *nomen* zbilja *omen*, blaženi Hrvat Hrvoje Benić.

I Kataloncima su mila hrvatska kupališta

Desnu nam stranu najčvršće drži najtrofejniji hrvatski vaterpolist Maro Joković. Žetvu odličja predvidjelo mu je već prezime (*Joko* je odmilica od *Josip*, u prijevodu *Jahve je pridodao*), a odgovor gdje će ih požnjati – na moru – osobno ime *Maro*, pokraćeni lik svetačkoga imena *Marin*, u srednjovjekovlju najčešćega muškog imena na južnome Jadranu (primjerice, u Dubrovniku i Baru). Najiskusniji je, pak, hrvatski

reprezentativac Xavier García Gadea, Katalonac u hrvatskome dresu. No, nije Xavier prvi Katalonac u našim stranama. U Prčanju u Boki kotorskoj i danas žive nositelji hrvatskoga prezimena *Katelan*, a u Baru su u XVI. stoljeću živjeli plemići *Katalani*. Oba se prezimena povezuju s etnonimima *Katelan* i *Katalan*, starijim inačicama etnonima *Katalonac*. Osobno je ime *Xavier* usporedivo s našim *Ksaver* i baskijskoga je postanja (povezuje se s ojkonomom *Etzeberria*, što znači ‘nova kuća’), a baskijskoga su postanja i prezimena *García* (dovodi se u vezu s baskijskim životinjskim nazivom *hartz* ‘medvjed’) i *Gadea* (povezano je s baskijskom inačicom svetačkoga imena *Agata*, koje se u Hrvata prevodi kao *Dobrića*). Treći je naš igrač na desnoj strani ponovno lovorom ovjenčan, a pritom i mio – Lovre Miloš. Prezime *Miloš* i druga srodna prezimena (npr. *Milašinić*, *Radojković*, *Vladislavić*, *Vuković*) pokazuje kako su narodna imena u Hrvata u velikoj mjeri, nakon što su zbog odredaba Tridentskoga sabora (1545. – 1563.) polako počela nestajati iz uporabe, okamenjena u prezimenima.

Lutalice i lončari

Hrvatski su zaštitni znak od hrvatske samostalnosti sidruni (iako se službeno nazivaju centrima, draži mi je taj naziv). Budući da mu je (kako mu osobno ime kaže) „Jahve pridodao” talente, Josip je Vrljić *vrljao* od Rijeke do Brazila te ga je put do hrvatskoga dresa vodio preko brazilske reprezentacije. Na istome mjestu igra još jedan Luka, čiji su predci, ako je suditi po prezimenu (*Lončar*), nekoć izrađivali lonce na kojima su navijači mogli bubnjati.

Sklonidbene muke po zarobljeniku

Bog je milostiv prema Ivici Tucaku (*Ivica* je inačica svetačkoga imena *Ivan*), zarobljeniku svojih igrača (turcizmom *tucak* označuje se zarobljenik kojega se trenutačno otpusti da si otkupi slobodu). Budući da je riječ o prezimenu orijentalnoga postanja (nastalom preobrazbom od *tucak* < tur. *tutsak*), koje se izvorno izgovara *Tucak*, u genitivu se čuva samoglasnik *a* te se sklanja *Tucak* – *Tucaka*¹ (usp. *Jarak* – *Jaraka*; prezime se *Jarak* izvodi

.....

Prezime Tucak nastalo je preobrazbom od *tucak* < tur. *tutsak*), te se izvorno izgovara *Tucak*. U genitivu se čuva samoglasnik *a* te se sklanja *Tucak* – *Tucaka* (usp. *Jarak* – *Jaraka*; prezime se *Jarak* izvodi iz turcizma *jarak* ‘oružje’ < tur. *yarak*). Riječ je o razmjerno rijetkome naglasnom tipu (najčešće se nenaglašeni *a* u prezimenima na *-ak* ne gubi samo kad je dug, primjerice *Jurak* – *Juraka*, ali *Opacak* – *Opacka*). Prezime nije prozirno izvan izvornoga područja rasprostiranja (Imotska krajina) te stoga nije čudno što se u medijima sklanja *Tucak* – *Tucka* (usp. i *Jarak* – *Jarka*).

.....

¹ Na podatku zahvaljujem Blaženki Gabelici.

iz turcizma *jàrak* ‘oružje’ < tur. *yarak*). Riječ je o razmjerno rijetkome naglasnom tipu (najčešće se nenaglašeni *a* u prezimenima na *-ak* ne gubi samo kad je dug, primjerice *Jùrāk – Jùrāka*, ali *Opáćak – Opáćka*). Prezime nije prozirno izvan izvornoga područja rasprostiranja (Imotska krajina) te stoga nije čudno što se u medijima sklanja *Túcak – Túcka* (usp. i *Jáarak – Jáarka*). Kako bi se očuvao izvoran izgovor rijetkih i/ili neprozirnih prezimena (npr. *Gohúža, Mالدّینی, Medòvić, Pàljetak*), na njegovu poznavanju trebaju ustrajati sami nositelji.

.....
 Ojkonim *Prčanj* također pripada rijetkomu naglasnom tipu u kojemu se u kosim padežima kratki *a* (u hrvatskome standardnom jeziku nenaglašen, a u mjesnome staroštokavskom govoru naglašen) ne gubi u kosim padežima (slično kao prezimena *Túcak* i *Jàrak*, s tim da je u tim prezimenima osnova orijentalnoga, a u ojkonimu *Prčanj* romanskoga postanja) te se ojkonim sklanja *Prčanj – Prčanja* (mjesno se izgovara *Prčänj – Prčänja*). Nešto je južnije, u okolici Bara, potvrđen još jedan takav primjer *Šùšanj – Šùšanja* (mjesno *Šušänj – Šušänja*).

u vezu s pridjevom *rad* ‘veseo’. Prezime je *Brguljan* znatno etimološki izazovnije. Naziv *brgulja* označuje, naime, proslavu blagdana mjesnoga ili obiteljskoga svetca (obiteljske zaštitnike slave Hrvati od Bara i Boke kotorske, preko dubrovačkoga područja i istočne Hercegovine te Neretvanske, Vrgorske i Imotske krajine do Makarskoga primorja) te je vjerojatno etničko. U kotorskome se predgrađu Škaljari spominje od 1667., a nešto poslije i u Prčanju. Prčanjoti su, kako se mjesno nazivaju Prčanjani, trenutačni crnogorski kapetan Draško, njegov rođak Darko i stric Mario, jedan od najpoznatijih vaterpolskih sudaca na svijetu. Na poluotoku Luštici, također u Boki kotorskoj, postoji naselje Brguli, po kojemu je moglo nastati prezime *Brguljan*. Njemu je srodno izumrlo prezime *Brgulović* u Konavlima. Ojkonim *Prčanj* također pripada rijetkomu naglasnom tipu u kojemu se u kosim padežima kratki *a* (u hrvatskome standardnom jeziku nenaglašen, a u mjesnome staroštokavskom govoru naglašen) ne gubi u kosim padežima (slično kao prezimena

Gađanje pijetla i punjenje mreža

Koliko je Hrvatima vaterpolo urođen, pokazuje podatak da je za crnogorsku vaterpolsku reprezentaciju od 2006. nastupilo čak sedam Hrvata: Vjekoslav Pasković, Antonio Petrović, Zdravko Radić, rođaci Darko i Draško Brguljan te braća Nikola i Mlađan Janović. Štoviše, Hrvati su u određenim razdobljima činili gotovo polovicu Ajkula (kako crnogorske reprezentativce nazivaju novinari i navijači) iako čine tek 1 % stanovništva susjedne nam države. Nikola Janović bivši je, a Draško Brguljan trenutačni, kapetan crnogorske vaterpolske reprezentacije. Vječnu slavu jamči osobno ime *Vjekoslav*, pobjednički duh *Nikola*, dugu sportsku karijeru predviđa osobno ime *Zdravko*, vječnu mladost *Mlađan*, omiljenost *Draško*, a darovitost *Darko*. *Pasković* je, pak, uskrсно prezime, a *Petrović* čvrsto (u značenju ‘stijena’). Veselje jamče prezimena *Radić* i *Brguljan*. Prvo je prezime prozirno i dovodi se

Tucak i *Jarak*, s tim da je u tim prezimenima osnova orijentalnoga, a u ojkonimu *Prčanj* romanskoga postanja) te se ojkonim sklanja *Prčanj – Prčanja* (mjesno se izgovara *Prčanj – Prčanja*). Nešto je južnije, u okolici Bara, potvrđen još jedan takav primjer *Šušanj – Šušanja* (mjesno *Šušanj – Šušanja*). Oba su ojkonima pridjevnoga postanja te se izvode iz prilagođenih rimskih imena zapisanih u kasnome srednjovjekovlju: *Perčan(n)a* i *Parsiana* (Prčanj) te *Sussana* i *Sossana* (Šušanj). Prezime se, pak, *Janović* izvodi ili od inačice svetačkoga imena *Ivan* (koje znači 'Jahve je milostiv') ili ženskoga imena *Jane*, bokeljskoga područnog lika svetačkoga imena *Ana* ('milosrdna, naklona'). Je li preciznost bokeljskih vaterpolista povezana s tradicionalnim gađanjem pijetla (mjesno *kokota*) u spomen na pobjedu nad Turcima kod Perasta, morat će utvrditi neki poredbeni povjesničar sporta.

2. slika: Prčanj – rasadnik bokeljskih vaterpolista

Zaključak

Prošetamo se tako imenima i prezimenima Barakuda, kako su naše vaterpoliste prozvali novinari i navijači. Oceanske su barakude pravi grabežljivci, ribe hitre, snažne i sklone iznenadnim iskakanjima iz velikih dubina. Naše su jadranske također hitre i snažne, ali ipak pitomije i požrtvovnije, željne da nas razgale svojim uspjesima. Nama se, navijačima, preostaje strpjeti do idućega natjecanja u nadi da ćemo doći do petnaestoga odličja te hrvatskim Bokeljima u crnogorskoj vaterpolskoj reprezentaciji poželjeti da osvoje prvo olimpijsko odličje ovoga ljeta u Tokiju.